

Balogh Lidia¹

„A jó rendőr tapintatos és gyengéd...”

Németh Zsolt születésnapjához köszöntéseként olyan témát kerestem, amely kapcsolódik az ünnepelttel való ismeretségemhez, a téma bemutatásához pedig olyan szemszöveget, amely illik az ünnepléshez. Kutatói pályám előtt – illetve kutatói munkám mellett is – sokat dolgoztam a hazai civil szférában, mégpedig elsősorban női civil szervezetekkel. Ha olyan ügyről volt szó – nők elleni erőszakról, nők kizsákmányolásáról –, amelynek kapcsán a rendőrség kulcsszerepet játszik, és a szakmai nyilvánosság számára konferenciát szerveztünk, számíthattunk arra, hogy Németh Zsolt nemcsak eljön a rendezvényre, de valóban részt is vesz: kérdéseket tesz fel, hozzászól az előadásokhoz, a szünetekben pedig élénk beszélgetésekbe kezd, érdeklődik és tudakozódik.

Kínálta magát tehát a „rendőrség és a nők” mint közös téma, amelynek megannyi aspektusa van.² Gondolhatunk az említett ügyekre, és a rendőrség feladatára, hogy – a társadalom szolgálata keretében – szavatolják a nők biztonságát. Gondolhatunk a nők szerepére a rendőrségen belül: a feladataikra, a munkájuk eredményeire. Gondolhatunk a rendőrnők helyzetére, előmeneteli lehetőségeire is. Nemcsak nemzetközi, de hazai szinten is tudományos érdeklődés övezi ezeket a témákat.

Ami a magyarországi kutatásokat illeti, a publikációkon³ kívül megemlíthető az az időszaki kiállítás is, amely 2019. március 8-án – vagyis nőnap alkalmából – nyílt meg a budapesti Rendőrmúzeumban, *Nők a Magyar Rendőrségnél* címmel.⁴ Ezen a kiállításon volt látható egy régi újságcímlap: az *Asszonyok* című magazin

¹ Tudományos munkatárs, Társadalomtudományi Kutatóközpont. Kapcsolat: balogh.lidia@tk.hu.

² Pap Enikő – Balogh Lidia: *Egyenlő esélyek a rendvédelemben. Közpolitikai ajánlások a nők és férfiak társadalmi egyenlőségének elősegítésére*. Budapest, Magyar Női Érdekvédelemértő Szövetség, 2014.

³ E körben említendő Sárközi Irén kutatómunkája. Lásd Sárközi Irén: A rendőrnők magyarországi helyzete. Egy empirikus vizsgálat lefolytatásának menete és eredményei. In *Új rendészeti tanulmányok – Különkiadás*. Budapest, RTF Rendészeti Vezetőképző és Kutatóintézet, 1995. 1–34; és Sárközi Irén: *Nők a rendészetben*. PhD-értekezés. Budapest, ZMNE Hadtudományi Doktori Iskola, 2008. Az utóbbi évtizedet tekintve pedig Földesi Krisztina kutatása, lásd Földesi Krisztina: Férfiak és nők a rendőrségen. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIV*, 2013. 161–168.

⁴ Lásd ORFK Kommunikációs Szolgálat: Nők a Magyar Rendőrségnél – időszaki kiállítás nyílt a Rendőrmúzeumban. *Police.hu*, 2019. március 8.

(a *Nők Lapja* elődje) egyik 1947-es számáé, amelyen egy mosolygós rendőrnő portréját láthatjuk, ezzel a felirattal: „A jó rendőr tapintatos és gyengéd...”. A címlap koncepciója az lehetett egyrészt, hogy ráirányítsa a figyelmet egy viszonylag új jelenségre, vagyis a rendőrnőkre. (Magyarországon 1945-ben toboroztak először nőket rendőri szolgálatra, és 1946-ban – abban az évben, amelyben a kötet ünnepeltje született – már találkozhatott is velük a lakosság.) Van azonban a címlapkompozíciónak egy mélyebb és bonyolultabb üzenete is, amely az elmúlt majd’ háromnegyed évszázad alatt mit sem veszített időszerűségéből – sőt.

1. ábra. Az *Asszonyok* című magazin 1947. novemberi lapszámának borítója

Forrás: Rendőrmúzeum

Térjünk vissza a jelenbe, illetve a közelmúltba, és gondoljunk arra a súlyos problémára – a rendőri erő túlzott használatára, értelmetlen erőszakba átfordulására –, amely 2020 nyarán (nem először) a figyelem középpontjába került az Egyesült Államokban, és következésképpen téma lett a világon szinte mindenütt, még

azokban az országokban is, ahol a jelenség nem ölt hasonló méreteket. Érdemes felidézni azt az elemzést, amelyet néhány évvel korábban – a 2014 nyarán, Missouri állam Ferguson nevű városában, egy rendőrök által lelőtt fekete fiatalember halála következtében kitört zavargás kapcsán – közölt a University of Chicago jogász-professzora. Mary Anne Case érdekes, sokak számára talán mehökkentő következtetésre jutva az eset kapcsán nem mást állít, mint hogy a Fergusonban elkövetett rendőri hibáknak nemcsak faji, hanem „társadalmi nemi” vonatkozásai is vannak, illetve azt, hogy láthatóan feledésbe merültek a (több mint két évtizeddel korábbi) Los Angeles-i zavargások fontos tanulságai.⁵ De mire utal ezzel?

1992-ben azt követően borult lángba – a szó szoros értelmében – Los Angeles, hogy felmentettek négy rendőrt, akikről videófelvétel bizonyította, hogy egy gyorshajrával összefüggő igazoltatás során súlyosan bántalmaztak egy fekete férfit, 1991 tavaszán. Az eset kivizsgálásra bizottságot hoztak létre, amely jelentésében⁶ rámutatott arra, hogy a Los Angeles-i rendőrség működésének alacsony hatásfokához hozzájárultak a nemi szerepekkel kapcsolatos attitűdök is. Vagyis – és ez itt hangsúlyozandó –, a konklúzió a nőkkel és férfiakkal kapcsolatos társadalmi elvárásokra és sztereotípiákra vonatkozott, nem pedig a nők és férfiak jellemzőire vagy eltérő teljesítményére. Pedig a jelentésben nyilvánosságra hozott rendőrségi adatok mintha ilyesmire is utaltak volna: kiderült, hogy a Los Angeles-i rendőrnők jelentősen ritkábban alkalmaztak túlzott (aránytalan) mértékű erőt az intézkedések során, mint férfi kollégáik. A bizottság magyarázata szerint a rendőrnők általában jobban kommunikálnak, hatékonyabban előzik meg az erőszakkal fenyegető helyzetek kiéleződését, és kevésbé konfrontatívak: például kevésbé kezelik személyes sérelemként, amikor egy gyanúsított ellenállást tanúsít – és ennél fogva kevésbé érzik szükségét, hogy erőt alkalmazzanak, vagy hogy szóváltásba keveredjenek. Mindeközben a városi rendőrfőkapitány is elismerte, hogy a rendőrnők csak nagy nehézségek árán tudják elérni, hogy szakmailag elfogadják őket a szervezeten belül, miközben folyamatosan ki vannak téve férfi kollégáik kritikájának a „férfias erények” hiánya miatt. A bizottság következtetése szerint a rendőrség rendszerszerűen felülértékeli a „férfias” tulajdonságokat, ami rányomja a bélyegét a szervezet működésére és a szakmai képzésre egyaránt. Túlzott hangsúlyt kap a rendőrség paramilitáris jellege, illetve aránytalan figyelem hárul az állomány fizikai erőnlétére, miközben a nőkkel asszociált interperszonális készségek – udvariasság, figyelmesség, konstruktív

⁵ Mary Anne Case: Police mistakes in Ferguson involve gender as well as race. The forgotten lessons of Los Angeles' Christopher Commission. *Huffington Post*, 2014. szeptember 14.

⁶ Report of the Independent Commission on the Los Angeles Police Department („A Los Angeles-i Rendőrséget Vizsgáló Független Bizottság jelentése”), 1991. A jelentésre „Christopher Commission Report”-ként is szoktak hivatkozni, utalva a bizottságot vezető Warren Christopherre (aki később, 1993-tól 1997-ig az USA külügyminisztere volt).

kommunikáció – szerepét leértékelik; noha ezeknek a fejlesztése növelné a rendőri munka hatékonyságát. Egy 1993-ban kiadott, a Los Angeles-i rendőrség számára kidolgozott cselekvési terv⁷ szerint a rendőrségnek jó kommunikátorokra lenne szüksége, nem pedig agresszív személyiségű munkatársakra; ennek érdekében mind a toborzáskor, mind pedig az állomány munkájának értékelésekor törekedni kellene a „nőiesebb”, illetve „kevésbé férfias” feltételrendszerek alkalmazására.

Miért használom idézőjelben ezeket a kifejezéseket? Mert azt szeretném hangsúlyozni, hogy ezeket a tulajdonságokat – a jó kommunikációs készséget egyfelől, másfelől az agresszivitást – általában nemekhez szokás társítani: előbbi a nőkhez, utóbbit a férfiakhoz. Mégsem állíthatja senki, hogy a nők kivétel nélkül jól kommunikálnának, a férfiak pedig egytől-egyig agresszívek lennének. És még ha igaznak is bizonyul – például kutatási adatokkal alátámasztható – az átlagot tekintve, hogy a nők tiszteletudóbban kommunikálnak, a férfiak pedig konfliktushelyzetben agresszívebbek, akkor is okunk van abban kételkedni, hogy a nők (többsége) eleve jó kommunikátornak, a férfiak (többsége) pedig agresszívnak születik. Hogyan is szűrhetnénk ki ugyanis annak a hatását, hogy a fiúkat és a lányokat a közvetlen környezetükhöz tartozók az első perctől kezdve – később pedig a tágabb közösség tagjai is – hajlamosak eltérően kezelni? A lányokkal szemben hagyományosan erősebb az elvárás, hogy kedvesek-illetelmesekek legyenek, és hogy kerüljék a fizikai agressziót. És jöllehet a kislíúkat sem bátorítják feltétlenül – kimondottan – az erőszakos „konfliktuskezelésre”, a kimondatlan visszajelzések mégis megerősíthetik az ilyen viselkedést. Képzeljük el a délutáni jelenetet egy óvoda folyosóján: az érkező szülőnek elpanaszolja az óvónő, hogy a kislíú aznap csúnyán megütött valakit, erre a szülő – a gyermek jelenlétében – fejcsóválva mondja, hogy „ejnye”, de közben büszkeség suhan át a tekintetén. A gyermekek nevelésében szerepet játszik a kimondatlan (pozitív vagy negatív) minősítés is, és a társadalom alapvetően olyan – az Egyesült Államokban és Magyarországon is –, hogy a kislíúkat nagyobb eséllyel kapnak megerősítő visszajelzést az erőszakos önérvényesítésre, a kislányok pedig a kedvességre.

Itt kanyarodhatunk vissza a Los Angeles-i rendőrség működési problémáihoz: a vizsgálat tehát kiderítette – és az említett cselekvési terv javaslata is utalt rá –, hogy kontraproduktív, ha a rendőrség a „férfias eredményeket” helyezi előtérbe a toborzásnál és a munkateljesítmény értékelésekor is. Ennek ugyanis csak az egyik következménye az, hogy a nők alulreprezentáltak lesznek a rendőrség szervezetén belül. (Megjegyzésképpen: az Egyesült Államokban – az FBI legutóbbi, 2019-es adatai szerint – csupán 12,8% volt a nők aránya az egyenruhás

⁷ Women's Advisory Council to the Los Angeles Police Commission: *A blueprint for implementing gender equity in the Los Angeles Police Department* („Los Angeles-i Rendészeti Bizottság Női Tanácsadó Testülete: Részletes cselekvési terv a nemek közötti méltányosság érvényesítéséhez a Los Angeles-i Rendőrségnél”), Los Angeles, 1993. október.

állományon belül,⁸ míg Magyarországon ez az arány mintegy 20%-ra becsülhető.⁹) A kérdésnek a társadalom egésze számára jelentősége van, ugyanis a férfiasághoz kapcsolódó sztereotípiák felülvizsgálata – ami nemcsak Amerikában, de Európában is megfigyelhető¹⁰ – hátráltathatja a rendőrség hatékony működését a jelenkori elvárások közepette. A „klasszikus”, represszív (elnyomó) rendészeti modell helyett egyre inkább a „közösségi rendészet” modellje számít, illetve bizonyul korszerűnek. Ez utóbbi modellben egyrészt sokkal kisebb a jelentősége a rendőr fizikai erejének; a maszkulinitást túlhangsúlyozó, agresszív fellépés és viselkedés pedig aligha jelent előnyt a munkában, hiszen a közösségi rendészet megközelítése szerint „a kommunikáció a legjobb fegyver”.¹¹

Végezetül, idézzük fel újra az *Asszonyok* magazin közel háromnegyed évszázaddal ezelőtti címlapját, amelyen történetesen – de, a fentiekben vázoltakat figyelembe véve, nem teljesen véletlenül – egy nő mosolyog a világra a tányérsapka alól. Kétségtelen, hogy bárhol a világon nagy szüksége van ma is „tapintatos és gyengéd” rendőrökre – férfiakra és nőkre egyaránt.

⁸ US DOJ FBI Criminal Justice Information Services Division: *Crime in the United States 2019*, Table 74: *Full-time law enforcement employees by population group* (2019).

⁹ Hivatalos adatközlés hiányában kutatási adatokra hagyatkozhatunk; a legutóbbi ilyen tárgyú kutatás erre a kalkulációra, illetve becslésre hagyatkozik. Simon Zsuzsanna: Nők szerepvállalása a fegyveres erőknél. Összehasonlító elemzés a Magyar Honvédségben és a Rendőrségnél szolgáló nők tekintetében. In Gerencsér Richárd – Kispál Miklós (szerk.): *Tanulmányok a társadalomról II.* Szeged, Belvedere Meridionale Szegedi Tudományegyetem Polgáriért Alapítvány, 2015. 187–215.

¹⁰ Jenny Veldman et al.: Women (do not) belong here. Gender-work identity conflict among female police officers. *Frontiers in Psychology*, 2017. február 6.

¹¹ A szlogen angolul vált ismertté: „Best weapon is communication.”

Irodalomjegyzék

- Case, Mary Anne: Police mistakes in Ferguson involve gender as well as race. The forgotten lessons of Los Angeles' Christopher Commission. *Huffington Post*, 2014. szeptember 14. Online: www.huffpost.com/entry/police-mistakes-in-fergus_b_5793494
- Földesi Krisztina: Férfiak és nők a rendőrségen. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIV*, 2013. 161–168. Online: <http://pecshor.hu/periodika/tizenegy.htm>
- ORFK Kommunikációs Szolgálat: Nők a Magyar Rendőrségnél – időszaki kiállítás nyílt a Rendőrmúzeumban. *Police.hu*, 2019. március 8. Online: www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/szervezeti-hirek/nok-a-magyar-rendorsegnel
- Pap Enikő – Balogh Lídia: *Egyenlő esélyek a rendvédelemben. Közpolitikai ajánlások a nők és férfiak társadalmi egyenlőségének elősegítésére*. Budapest, Magyar Női Érdekvédelmi Szövetség, 2014.
- Sárközi Irén: A rendőrnők magyarországi helyzete. Egy empirikus vizsgálat lefolytatásának menete és eredménye). In *Új rendészeti tanulmányok – Különkiadás*. Budapest, RTF Rendészeti Vezetőképző és Kutatóintézet, 1995. 1–34.
- Sárközi Irén: *Nők a rendészetben*. PhD-értekezés. Budapest, ZMNE Hadtudományi Doktori Iskola, 2008. Online: <https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/12133/ertekezes.pdf?sequence=1>
- Simon Zsuzsanna: Nők szerepvállalása a fegyveres erőknél. Összehasonlító elemzés a Magyar Honvédségben és a Rendőrségnél szolgáló nők tekintetében. In Gerencsér Richárd – Kispál Miklós (szerk.): *Tanulmányok a társadalomról II*. Szeged, Belvedere Meridionale Szegedi Tudományegyetem Polgáriért Alapítvány, 2015. 187–215.
- US DOJ FBI Criminal Justice Information Services Division: *Crime in the United States 2019, Table 74: Full-time law enforcement employees by population group* (2019). Online: <https://ucr.fbi.gov/crime-in-the-u.s/2019/crime-in-the-u.s.-2019/tables/table-74>
- Veldman, Jenny – Loes Meeussen – Colette Van Laar – Karen Phaet: Women (do not) belong here. Gender-work identity conflict among female police officers. *Frontiers in Psychology*, 2017. február 6. Online: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.00130>